

*Пєщєв Р. Г.
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри галузєвих юридичних дисциплїн
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова (м. Київ)*

*Кривенко Т. Ю.
магістрантка спеціальності “Право”
факультету політології та права
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова (м. Київ)*

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК СПАДКОВОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Спадкове право впродовж багатьох сторіч залишається значущим в системі українського законодавства.

Як свідчить історія спадкового права, не можуть існувати правові норми, які суперечать природі людини. У це право в Україні внесені істотні зміни і доповнення, деталізований механізм переходу, розподілу і перерозподілу спадщини, внаслідок чого вітчизняне законодавство не лише стало відповідати реаліям дня, а й правовим нормам сучасних економічно розвинутих країн [2, с. 30].

Спадкування, як найдавніший інститут права був і є актуальним з позиції його дослідження, розвитку та вдосконалення, оскільки стосується особистих інтересів людини.

Він в усіх правових системах, як стародавніх, так і сучасних, виступає в якості одного з тих їх структурних елементів, що має велике значення з точки зору своєї суспільної необхідності. Його значимість обумовлюється також тим, що об'єктом спадкування є право власності, яке завжди уособлювало низку питань дискусійного характеру з приводу своєї юридичної і фактичної приналежності до певного кола суб'єктивних відносин. Наразі, що залишається після смерті власника, кому має перейти майно, і в якому порядку та обсязі – всі ці проблеми спадкового права з найдавніших часів і до нашого часу залишаються в центрі уваги суспільства та держави, законодавців та дослідників, і окремо кожної людини, оскільки в тій чи іншій мірі торкається її інтересів [4, с. 45].

Питання, пов'язані з становленням інституту спадкового права в Україні, розглядають такі вчені-цивілісти, як Б. С. Антімонова, І. А. Безклубий, Т. В. Бондар, О. В. Дзера, Ю. О. Заїка, В. К. Дронікова, Н. С. Кузнєцова, І. М. Кучеренко, В. В. Луць, О. І. Нелін, З. В. Ромовська, Є. О. Рябоконт, В. І. Серебровський, С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, Є. О. Харитонов, Я. М. Шевченко, Л. В. Шевчук, К. Б. Ярошенко та ін.

Спадкування споконвіків здійснювалося відповідно до звичаєвого та писаного права. Потреба передачі майна саме своїм дітям сприяла переходу від групового шлюбу до парного, а від парного – до моногамного [8, с. 19].

Посилання на Руський закон в русько-візантійських договорах 907, 911, 945, 971 років є першим документальним свідченням існування звичаєвого права на Русі, в основі якого був звичай нормативного характеру міста Києва та навколишніх земель. Руський закон виявляється як добре опрацьоване, самобутнє законодавство, яке карає за злочин проти власності, яке знає тестаменти (заповіти). Система українського права відповідає вже розвиненому суспільству, що є свідченням того, що в Україні-Русі законодавство вже існувало до “Руської правди” [10].

Історія становлення та розвитку вітчизняного спадкового законодавства розглядає декілька етапів.

У загальному вигляді спадкове право України, та й усіх країн романо-германської правової сім'ї, своїм існуванням значною мірою зобов'язане римському праву, що вперше сформулювало й послідовно провело думку про універсальний характер спадкового правонаступництва. Ця основна ідея вироблялася в тривалому процесі історичного розвитку спадкового права і вперше була закріплена саме у римському праві [5, с. 170].

Римському спадковому праву завжди був властивий формалізм, від якого воно частково поступово вивільнилося. Проте багато які формальні вимоги (щодо форми заповідальних розпоряджень, порядку відкриття і прийняття спадщини тощо) збереглися й у сучасному спадковому праві [7, с. 432].

Часи змінювалися, спонукаючи до внесення відповідних змін і до інституту спадкування, але ніколи і ні у кого не виникало думки про необхідність його скасування. І лише комуністи спробували зазіхнути на приватну власність та її спадкування [8, с. 19]. У Маніфесті комуністичної партії одним із завдань пролетарської революції було скасування спадкування. Перехідним етапом до його виконання мало бути запровадження високого податку на прийняту спадщину та скасування можливості спадкування побічними родичами. В УСРР спадкування було скасовано декретом уряду УРСР “Про скасування спадкування” 11 березня 1919 р. Право спадкоємства за законом і за заповітом дружини та родичів низхідної лінії споріднення у межах 10 тис. крб. золотом було відновлено в УРСР декретом ВУРНК від 26 липня 1922 р. [1, с. 294].

Навіть поверхове ознайомлення з книгою шостою “Спадкове право” Цивільного кодексу України 2003 р., дає можливість звернути увагу на істотне збільшення обсягу правового матеріалу: порівняно з розділом VII (“Спадкове право”) ЦК УРСР 1963 р. кількість статей книги шостої зросла більш ніж удвічі. Таке збільшення відбулося як за рахунок більш деталізованої розробки окремих інститутів, що існували ще в радянському законодавстві, так і завдяки впровадженню нових, донедавна невідомих вітчизняному законодавцеві, правових конституцій [3, с. 8].

Демократичність сучасного інституту спадкового права полягає також у тому, що воно стало більш доступним і надійним, у ньому враховані сучасні українські реалії, зарубіжний досвід, досягнення правової науки. Слід виділити також новий

методологічний підхід щодо розширення диспозитивних засад у спадкуванні і розширення договірною регулювання спадкових відносин, що раніше взагалі не допускались [6].

Реформування спадкового законодавства, проведене в межах всебічної кодифікації приватно-правових відносин, мало своїм наслідком як запровадження нових, донедавна невідомих вітчизняному законодавцеві правових інститутів, так і внесення істотних змін і доповнень в ті з них, що існують протягом багатьох десятиліть або століть [9, с. 129].

Таким чином, етапи становлення спадкового права України пройшли тернистий шлях свого розвитку. Норми Цивільного кодексу вдосконалюються до сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Вольфсон Ф.* Гражданское право. – М., 1930. – С. 294.
2. *Заїка Ю. О.* Проблеми, що виникають при застосуванні спадкового законодавства / Ю. О. Заїка // Вісник Верховного Суду України. – 2006. № 3 (67). – С. 30-35.
3. *Заїка Ю. О., Рябокони Є. О.* Спадкове право. – Київ : Юрінком Інтер, 2009. – 8 с.
4. *Кобзар В. В.* Актуальні питання правового регулювання спадкування за заповітом / В. В. Кобзар // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – № 32. – С. 45-48.
5. *Кондратова А. М.* Історія становлення і розвитку законодавства про спадкування в Україні / А. М. Кондратова // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 3. – С. 169-174.
6. *Печений О.* Деякі проблеми методології спадкування. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.info-library.com/ua/books-text-10069.html>.
7. *Підпригора О. А., Харитонов Є. О.* Римське право. – Київ : Юрінком Інтер, 2014 – 432 с.
8. *Ромовська З. В.* Українська цивільне право. – Київ : Правова єдність, 2013. – 19 с.
9. *Рябокони Є. О.* Інститут прийняття спадщини в цивільному законодавстві України: проблеми і перспективи / Є. О. Рябокони // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2005. – № 67-69. – С. 129-134.
10. *Чубатий М.* Огляд історії українського права / М. Чубатий. – Мюнхен, 1947. – Ч. 1. – Вид. 111.

Постоловська О. О.
викладач кафедри політичних наук
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова (м. Київ)

ДО ПРОБЛЕМИ КОНСОЛІДАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Сучасні трансформаційні процеси актуалізують питання консенсусу та консолідації еліти, а також пов'язані з цим питання її соціально-політичної мобільності, ротації та рекрутування. Консолідація еліти може відображати внутрішні